

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Cân Okur Mehmed Fâtih

جان اوقور محمد فاتح

٣٠ ربيع الآخر ١٤٤٨

Önce Vatan

اوڭجه وطن

“anca vatan kanca vatan önce vatan”

اڭجه وطن قاتجه وطن اوڭجه وطن

Ölüyle ölmek sanıldığı gibi yaşanan kayıp ile beraber tamamen yok olmak anlamına gelmez. Her ne kadar psikanaliz literatüründe ölüyle ölmüş olan (melankolik) söz konusu olduğunda karşımıza çıkan izah “ölünün gölgesi insanın üzerine düşer” gibi yapılmış olsa dahi eylem alanından bizzat görürüz ki vuku bulan ölümün yahut kaybın insanı tamamen kendi gölgesine/karanlığına hapsedmesinden ziyade yaşanan her kayıp (gaibte kalan); kısmî bir yokluğa sebep olup anlamlandırılmamış bir zeminde, henüz aleniyet kazanmamış bir gerçeklikte var olmaya devam eder ve aynı zamanda hala canlı kaldığı için yeni bir oluşu (zuhuru) —gaybî de olsa— kaçınılmaz olarak beraberinde getirir. Bizler yalnızca aşına olduğumuz bilinç alanında, bizler için bir başkaları tarafınca ışığa getirilmiş olan mahallde kimi belirleyici etkenleri ihmal ederek düşünmeye ve yaşamaya alışkın olduğumuz için bunu çoğunlukla gözden geçiririz.

Dikkat edin, icra ettiğimiz ve anlattığımız çözümleme/okuma usulüne psikanaliz adını vermektense can çözümü, can okuması diyor psikanaliste de can okur/çözer adını veriyoruz; bu öylesine bir adlandırma hevesinin ötesinde sahiden canın çözüldüğü/okunduğu bir eylem alanından peydâ olduğu için böylelikle gün yüzüne geliyor. Hâli hazırda günlük konuşma dilinde mevcut olanın, kendini olduğu gibi sunduğu bir zeminde, olanı olduğu gibi ele alarak, esasen olanın olanaklarını çözümlüyor ve

okuyoruz, bunu her nevi belirleyicisini göz önüne alarak yapıyoruz. Daha önceki metinlerde ısrarla vurgulandığı üzere Türkçe olmak yazarken aynı zamanda ölmek de yazarız; ölü yazarken ulu, ol ya da öl yazarken de evvel'e yani olmuş olana işaret ederiz. Bu yüzden alelade bir kayıptan ziyade gaib'de kalmış olandan bahsediyoruz, böylece de ölümün oluşundan bahsedebileceğimiz bir şuur alanı koyveriyor kendini.

Bunun sebeplerini gözeterek olursak eğer Türkçenin Arap harfleriyle yazılmasının ötesinde ân-ı Kur'ân'ın harfleriyle yazıldığını ve söz konusu kanun-u ilâhi'de "ö" harfinin/telaaffuzunun bulunmuyor oluşundan kaynaklı olarak bu vukuatın özellikle yaşadığımız topraklarda düşünceyi/toplumu/insanı baştan sona, bin yıla yakın bir zamandır belirlediğini hatırmıza getirebiliriz. Böylelikle belki her metinde belli bir hayretle duyageldiğimiz ve dile kolay söylediğimiz hususu burada daha net bir halde görebiliriz, kalemin kırılmış olması öylesine sarf edilmiş felsefi bir söylem olmanın ötesinde sahiden olmuş ve fakat öldürülemedi, ölmüş ve fakat öldürülemedi; aleniyet kazanamamış bir yerde, arafta askıda kalmış bir yerde ve hâlde şuursuzca kalakalmış, yıllar yılı duradurmuş ve her nesle zerk olunmuş olan bir noktaya işaret eder.

Bilhassa insanın hayata ve kendine dair bir anlam atfetmesi yahut bir mana bulması hususunda en temel gerekliliğin canlılık olduğunu dikkate alırsak, bu gerçekleşimin de yine ancak canlılıkla kaim olacağını görebiliriz. Bu şu anlama gelir, dilediğimiz kadar zeki olalım, istersek dahi olalım, bildiklerimiz, eylediklerimiz, bile eylediklerimiz her zaman bir başkasının bakışıyla, duyusuyla, kavrayışıyla sınırlıdır. Çünkü insan kendini bir başkanın, ânın (onun) dahilinde olagelmış bir hâlde bulur; ânda, âniden. Böylelikle insan yavrusunda bilincin oluşumu bir zamanlar bir başkalarınca bilinmiş olana, şuurun oluşumu da yine bir zamanlar bir başkalarınca ışığa getirilmiş olana işaret eder.

Daha önceki tartışmalarda da aktardığımız üzere insanın kendini var edebilmesi için bir başkalarının (bir toplamın) içinde onların bakımına muhtaç bir halde kendini bulduğu noktayı akla getirecek olursak eğer o zaman mevzu bahis tartışmanın hem bireysel bir hatta hem de onu kapsayan toplumsal bir hatta ilerlediğini ikrar edebiliriz. Ferdi hayatlarımızda ait olduğumuz toplamın algı ve kavrayışından emanet aldığımız, onun varisi olduğumuz bir zeminde düşünegeliz. Ölmeyi de olmayı da, sevmeyi de seilmeyi de, varlığı da yokluğu da, kadını da erkeği de, aşkı da nefreti de ve diğer birçok hâl, duygu ve düşünceyi de oradan ödünç alır kendimizce yoğururuz ve fakat en başta hududu

belirleyen elbette ait olduğumuz toplumın binler yıl içinde yaşayıp anlamlandırdığı, duyumsayıp dile getirdiği, âna, zamâna, anlama, harfe ve sese taşıdığı olacaktır.

Bu sebeple tarih boyunca topluma mal olmuş kayıpların bireysel hayatlarımızı nasıl olup da kökten belirlediğini ve böylelikle başta ayrı görünen ancak aynı olan her iki bahsin de birbiriyle ne kadar içli dışlı olduğunu, et ve kemik gibi birbirine ne kadar bağlı olduğunu hesapta tutabiliriz. Herbirimiz bir baş taşıyor olsak dahi, başın kökten boy verebilmesi için yine ait olduğumuz toplamı hizada tutacak olan bir başa ihtiyaç duyarız; tıpkı bir bitkinin topraktan bitmesinde olduğu gibi, meydana gelişte belirleyici olan unsurları yine göz önünde bulundurmamız gerekecektir.

Kendini yer ve gök arasında düşmüş/düşürülmüş bir hâlde bulagelmiş insana diğer mahlukatlar arasında müstesnalığını kazandırmanın “bir tapınak inşa etmek” olduğunu söyleyen filozofu ciddiye alacak olursak eğer; kainatta ve tabii kainat içre yaşayan insanda meydâna geleni ânın ve zamânın içinde ânılamlandırabilmemiz için yaratılmış/var edilmiş/olagelmiş olana yâni harfe muhtaç olduğumuzu görürüz. Bu hem kendimizi küçük yaşlarda bir vücudun içinden belirli bir bilinç/şuur alanında konuşur hâlde buluyor olmamızda hem de aynı zamanda milletlerin kendini tarihin bir anında belli bir bilinç hâlinde bir lisânın içinde buluyor olmasında görülür. Her ikisinde de ortak olan yer ve gök arasındaki irtibatın sağlanabilmesi için, insanın içine düştüğü ânı anlamlandırabilmesi için, yâni olmayı ve ölmeyi, varlığı ve yokluğu belli bir zeminde akledip üzerine düşünebilmesi için koşulsuz olarak bir harfe, harf ile birlikte bir yazıya, yazıyla/yazıtla beraber şekillenen bir erkâna, yola, yasaya ve tabii böylelikle de bir tapınağa muhtaçtır.

Tıpkı düşlerimizde olduğu gibi; düştüğümüz yerde düşünebilmek için, yer ve gök arasında bir mahlukat isek şayet ve kendi vücudumuzun olagelmesi için yine düştüğümüz yerdeki anasırdan (elementten) müteşekkil/oluşturulmuş olduğumuzu biliyorsak, hem de aynı zamanda onu hali hazırda içinden olageldiğimizi bir bilinç hâliyle bir kavrayışa sokuyor, anlamlandırıyor isek olmanın öncesinde evvela varma'nın geldiğini hesaba katmak durumunda kalırız. Dolayısıyla yine bahsi geçen filozofun dikkatimizi çektiği üzere her nevi düşünümün öncesine üzerine düşünmemiz gereken, düşünen varlık, kendi varlığımız, var olanın varlığı, varlık/varmak olacaktır. Dile kolay var olmak deyip geçeriz fakat varlığımızı ancak bir başkalarının varlığına şahitlik ettiği bir yerde dile

geçişle birlikte teyit ve tayin ettiğimizi ihmal ederiz; harfin, yazının, yazgının, tapınağın inşa edildiği bir yere varmış bir hâlde, ânda, zamânda ve tabii ânlamda buluruz kendimizi. Vardığımız yerden var oluruz, önce varmış bir hâlde buluruz kendimizi sonra ise olmuş; varma'nın olmaya öncel olduğunu dikkate alırsak, harfî varlığa getirenin, bizleri rahme yahut dünyaya düşürenin, olduranın, vardırmanın, en öncel düşünümünde ne ya da kim olduğunu düşünmek zorunda olduğumuzu görürüz.

Önceleri yine bir metinde rahmetli Yûnus Emre'nin şiirlerinde ondan bahsedecekken bunu ânu şeklinde yazıyor olmasını nakletmiştik ve yine demiştik ki o ânı paylaştığım bir başkasıdır. Burada ânu/onu dediğimizde onu hem nâmına/adına bir tapınak inşa edilen Tanrı yahut Tanrılar olarak düşünebiliriz hem de ânı paylaştığımız bir başkası olarak, netice itibarıyla hem bizi hem de ânı meydana getirenin o olduğu yerden hem de en başta harfî olagetirenin, insanı vara getirenin, can verenin o olduğu yerden düşünebiliriz. Dikkat edin ânı yazarken de ânu yazarken de elif ile başlarız, Allah lafzı'nda ilâh kelimesine bir elif (tek, bir, baş) eklenmesi ile birlikte oluşur ve kalem suresi nûn ile başlar, her kalem elife benzer, elif ve nûn'u yan yana koyduğumuzda, elifi de bir miktar uzattığımızda ân ile karşılaşırız, ânu kurarız. Kurmak ise kaf ve ra harfleriyle birlikte oluşur, ilk nüzul olan sure Alâk (insanın neyden müteşekkil olduğu, ânun alâkasından, alâktan bir sıvıdan) Suresi İkra (oku) emri ile başlar, başta ve sonda yine elif vardır, ortada ise tıpkı Kurân lafzının başında olduğu gibi kaf ve ra. İkrar etmek dediğimizde de, karar kılmak dediğimizde de; harfin izini sürecektik olduğumuzda bunun okumakla olan irtibatını daha yakından görebiliriz. Bu sebeple Nami Başer'in Grekçeden can çözümü olarak tercüme ettiği usulün asıl manasını can okuması olarak önceliklendirmemiz gerekir.